

כתרי תורה

כתר מלכות - מאן מלכי רבנן

רבי חיים ב"ר יהוא עראמי זלה"ה
 מה"ס פרי חיים מסגרת השלחן - ט' כסלו תשכ"ד
 רבי מעורר ב"ר סעדיה צובירי (שרעבי) זלה"ה
 מדייני מחוזאן - י' כסלו תשכ"ו
 רבי סעדיה ב"ר אברהם אלנדאף זלה"ה
 מרבני ק"ק תימן בת"א - י' כסלו תש"ס
 רבי טוב ב"ר יהוא והב זלה"ה
 רב שכונת רמת החייל ת"א - י"ג כסלו תשס"ח
 רבי יהודה ב"ר שלום מצורה זלה"ה
 מחכמי צנעא - י"ד כסלו תקצ"ה

לק"י • פרשת ויצא יעקב ה'תשפ"ב ב'של"ג • גליון ע"ט
 הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

אין לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה • הערות והארות יתקבלו בברכה בטלפון 0504139964 או במייל avish964@gmail.com

לע"נ ידיד ורע אשר שמחת התורה שבלבו ועל פניו האירה כל סביבותיו, זכה להרביץ תורה ולהעמיד בתי מדרשות לשקידתה הרב רפאל אליהו אליעזר זצ"ל ביבלחט"א הרב צבי בלאט שליט"א • דודי הרב אברהם ב"ר דוד בדיחי זצ"ל, הרב משה ב"ר שלום צאלח זצ"ל, הרב אלעזר ערווי זצ"ל בן יבלחט"א רבי אברהם, הרב זכריה ב"ר יוסף גהסי זצ"ל, הרב ישראל ב"ר יהודה זצ"ל, מרת אורית ב"ר מנחם שרעבי ע"ה ומרת אסתר ב"ר יהוא גרשי ע"ה מרת יהודית ב"ר יוסף שרעבי ע"ה • ולכות הרב אברהם ב"ר שלמה שליט"א, הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א ומיכל ב"ר ישי תח"י לרפ"ו ש"ס במהרה בתוך שאר חולי ישראל, אכ"ר.

כתר של-א"ש

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כ"ח, י').
 הנה יציאת יעקב היתה במצות אביו יצחק
 שאמר לו (שם, א') קום לך פדנה ארס ביתה
 בתואל אבי אמך וקח לך משם אשה
 מבנות לבן אחי אמך.

וראיתי למו"ז מוהר"ר חיים קורח זלה"ה
 בדברי חיים שהקשה למה שלח יצחק את
 יעקב ידיד נפשו, אחר אשר ידע חסידותו
 כמאמר רז"ל שנכנס עמו ריח גן עדן
 כלומר מדוע שילחו מאיתנו ולא השאירו
 להשתעשע עימו בדברי תורה וחכמה, א"נ
 כוונתו מדוע שלחו מארץ ישראל לחו"ל.
 ובשביל לישא אשה הלא יכל לשלוח
 שליח כמו ששלח אברהם את אליעזר.
 והוסיף ז"אם תאמר ששלחו מדאגה פן
 יהרגו עשו, יותר היה שמור עמו
 במחיצתו ואכן בפסוק לא מפורש טעם זה
 אלא בדברי רבקה שאמרה למה אשכל
 גם שניכם יום אחד (כ"ז מ"ה) אבל יצחק
 שהיה גדול הדור בודאי יכל לשומרו. וכמו
 שאכן ראינו שפגע בו אליפז ובקש להרגו
 (וכמ"ש רש"י לקמן כ"ט, י"א).

ותירץ אבל הענין הוא שמהשם יצא
 הדבר, שנתן בלב יצחק שלא ילח אדם
 שם, שאם היה עושה כן היו נותנים ליעקב
 את רחל בלבד, והיתה לאה נופלת בגורל
 עשו, ולא ינוח שבט הרשע על גורל
 הצדיקים. שערי דמעה לא ננעלו שהיתה
 לאה יושבת בפרשת דרכים ובוכה תמיד
 שלא תפול בגורלו של עשו, וזהו ועיני
 לאה רכות, והועילה תפילתה ואיסתייעא
 מילתא ע"כ.

ויש כאן כדי ללמדנו על כחה של תפילה,
 ובפרט תפילה על דבר רוחני, שלא רצתה
 לאה לחיות עם הרשע, ובכתה מקירות
 ליבה עד שהיו עיניה רכות, והיתה תפילה
 זו מקובלת לפניו יתברך, עד שסיבב את
 יעקב הצדיק לרדת לצאת מארץ ישראל
 להסתכן בדרך ולרדת לבית לבן הארמי.
 ויהי"ר שנזכה להתפלל אל השי"ת מעומק
 ליבנו ויתקבלו תפילותנו לרצון לפניו.
אכ"ר. שבת שלום

כתר ההלכה

הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה 'פעולת צדיק'
 לעילוי נשמת אביו רבי יהוא ב"ר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ
בנה מחסן והגיעו יונים המלכלכות את חצר חברו

א] מעשה באדם שבנה מחסן בחצרו סמוך לגדר שבינו לבין חצרו חברו. אך לאחר תקופה התחילו להגיע
 יונים ונעמדו על קצה הגג ומלכלכים את חצרו חברו. בעל החצר פנה לבעל המחסן שידיאג לסלק את
 היונים שהגיעו בגללו, אך בעל המחסן טען שהוא אינו חייב לסלק את נזק היונים שהרי הוא לא הביא את
 היונים ומעצמם באו. תשובה: קי"ל שכל מה שעושה אדם בתוך שלו, מותר. ואף שנגרם מכך נזק לחברו,
 על הנזק להרחיק את עצמו (רמב"ם הלכות שכנים פ"י ה"ה, שו"ע ח"מ ס"י קנ"ה סע' ל"א). אמנם, אם המזיק מוזיק
 בשעת עשייתו מיד או שעשה בביתו מלאכה שיש בה ריח שהרוח מוליכה אותו לחברו, צריך להרחיק.
 והטעם שהרי זה כיורה חיצים לחצר חברו (שם ובפ"א ה"א ובשו"ע סע' ל"ד). והנה בגמרא (ב"ב כג.) מובא מעשה
 במקווי דם שגרמו לעורבים להגיע אל מקום הדם, והיו מפריעים לשכנים בקולם ובטינוף פירותיהם. ומבואר
 שם שהמקוים היו צריכים להתרחק וכך נפסק ברמב"ם (שם ה"ה) ובשו"ע (שם סע' ט"ל). וא"כ לכאורה ה"ה
 בנידון דידן בעל המחסן צריך להרחיק את המחסן שגורם ליונים להגיע. **אכן הראשונים שם כתבו טעם**
מדוע מקווי הדם נחשבים כמזיק בידיים ולדבריהם החשש הוא שכאשר יבואו העורבים אל הדם הם יפריחו
אותם בידיהם אל השכנים (רבינו יונה, רשב"א ורישב"א שם). ויש שכתבו שאותם מקווי הדם לא היו שכנים אלא
זרים שעשו כן ברה"ר, אבל השכנים מותר להם עסוק בהיקז דם כי בתוך שלהם הם עושים (מאירי שם). ויש
שכתבו שהדם מושך את העורבים ולכן זה נחשב מזיק בידיים (חזו"א ב"ב ס"י סק"א).

נמצא כי זה שבנה מחסן, כיון שלא הביא את היונים בידיים ובתוך שלו הוא עושה, אינו חייב לדאוג
ולהוציא הוצאות להרחיקן (דרכי חושן ח"ג ע"מ פ"ד). וכן שמעתי בשם הגאון רבי שמואל חיים דומב שליט"א
וכן אמר לי בפשיטות הגאון רבי יורם סרי שליט"א.

חימום גבינה צהובה בשבת

ב] נשאלה שאלה ממי שרצה להכין 'פיצה' בשבת ע"ג פיתה חמה ושואל אם יש איסור להמיס גבינה
 צהובה תשובה: ראשית יש לברר האם הגבינה צהובה עוברת תהליך בישול כדי שנאמר שאין בישול אחר
 בישול. ומצאתי כתוב (נתיב החלב גליון ה' ע"מ 56) שאת הגבינה צהובה מכינים מחלב מפוסטר בחום שמעל
 שבעים מעלות. לאחר הפסטור החלב אינו מצטנן לגמרי אלא יורד לחום של שלושים מעלות, ובשלב זה
 מכניסים לתוכו אנזימים ומתחיל בו תהליך ההתגבנות. והפוסקים נחלקו האם פסטור נחשב כבישול לענין
 שבת. יש אומרים שפסטור אינו נחשב כמבושל כל צרכו (חוט שני שבת ח"ב ע"מ קס"ד, שבות יצחק דיני בישול וגדריו
 ע"מ רע"א) וי"א שפסטור נחשב כבישול גמור (שש"כ מהדורה חדשה פ"א סע' ס"ד והע' קצ"ה, אגרו"מ אורח ח"ד סי' ע"ה,
 שבט הלוי ח"י סוף סי' ס"ד). **ודעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א שפסטור נחשב כבישול (שע"ה ח"ב ע"מ מ"ה הע' ל"ח).**
ועדיין יש להסתפק האם הגבינה צהובה נחשבת דבר יבש שאז אין בה בישול אחר בישול, או שהיא כדבר
לח כיון שמתבעה היא חלב ורק ע"י פעולה חיצונית נתקשתה (שש"כ שם). ועכ"פ הנהוגים שאין בישול אחר
בישול אף בדבר לח שנצטנן פשיטא שיהא מותר (שע"ה שם).

עוד יש לדון במה שהגבינה צהובה נמסה האם יש בזה משום גמר מלאכה ומכה בפטיש. אכן העיקר הוא
הכסוברים שאין מכה בפטיש באוכלין וכמו שכתב הבה"ל (סי' שי"ח ד"ה והדחתן) שדבר זה הוא דבר חדש
שלא נמצא בפוסקים. ואף מאלו האוסרים (פמ"ג סי' שי"ח בא"א ס"ק ט"ז, רב פעלים ח"א סי' ט"ז ועוד) כתבו לחלק
שרק בדבר שאי אפשר לאכלו בלא גמר מלאכתו אסור, אבל אם אפשר לאכלו כך בלא תיקונו, מותר.
וכאן הלא הגבינה צהובה ראויה לאכילה גם כשאינה נמיסה, ולכן מותר להמיס גבינה צהובה בשבת.

לשפוך מים על החול בשמיטה

ג] נשאלתי האם מותר בשמיטה לשפוך מים על אדמה שאין בה צמחים. תשובה: לכאורה יש לדמות ממה
 שפסק מרן השו"ע (סי' של"ז ס"ג) לענין שבת, שאסור ליטול ידיים על עשבים. ואף שאינו מתכוון להשקות
 את העשבים, פסיק רישיה הוא ואסור. ואם אין עשבים צומחים שם וגם אינה עומדת לזריעה, מבואר
 שמותר לשפוך שם מים (שע"ה צ"ש א"י י"ח). אלא שלגבי שביעית מצינו שמותר להניח אשפות בתוך שדהו
 כל שאינו עושה כדרך זיבול, כיון שאינו מתכוון (שביעית פ"ג מ"ג). הרי שכל שאינו מתכוון ואינו דרך השקאה,
 לא אסרו בשביעית אף בפסיק רישיה (חזו"א שביעית סי' י"ח ט"ו, מנחת אשר שביעית סי' כ"ו).

נמצא א"כ, שלשפוך מים על אדמה שלא צומחים בה עשבים וגם אינה עומדת לזריעה, מותר וזהו אף
בשבת. ואם יש בה עשבים אסור, אא"כ, עושה שלא כדרך השקאה כגון שתולה שם כביסה רטובה וכד'
וגם אינו מתכוון, וכן דעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א (שנת השבע פ"ח ס"ו).

תיקון התפילות במשנת רבותינו

ועברתם את ה"א וכו', אך אין מנין התפילות וזמנם קבוע מן התורה. חייבים אנו לומר דשלוש תפילות שבידינו תקנת חז"ל הם. וכן נראה מדברי מוהר"ר סעיד עדני זלה"ה, שתמה על מש"כ הרמב"ם בהלכות תפילה (פ"ג ה"א) שמצוה מדבריהם להתפלל בזמנה שתיקנו לה חכמים ונביאים. מי הם החכמים ומי הם הנביאים. התשובה, החכמים הם אנשי כנסת הגדולה וגם היו בהם נביאים (וכ"כ מוהר"ח"כ בשם טוב שם. אבש"ר). ויש אומרים שאומרו נביאים, רומז אל אברהם יצחק ויעקב וכו' ע"כ. הרי שגם האבות תיקנום וגם אנשי כנסת הגדולה תיקנום, וכדאמרו לעיל שהאבות תיקנו תפילות אלו, וחז"ל קבעום חובה בזמנם.

ביאור הסתירות בשם בעל המימרא

ד[ובזה תבואר גירסת מדרש הגדול כאן, ר' סימון בשם ריב"ל, יעקב התקין תפילת ערבית (וכ"ה בבראשית רבה פס"ח, ט. ובתנחומא חיי שרה ה' בשם ריב"ל). והלא בגמרא ריב"ל ס"ל דכנגד תמידים תקנום. וצריך לומר, דגם ריב"ל יודה דהאבות תיקנו את התפילות אך לא קבעום לחובה, וקביעת התפילות וזמנם זוהי תקנת חז"ל כנגד התמידים. אלא שעדיין יש להקשות א"כ מדוע הוצרכו לקבוע ע"פ התמידים ולא קבעו כנגד האבות. ועוד קשה דבירושלמי (ברכות פ"ד ה"א) איתא, ריב"ל אמר תפילות מאבות למדום וכו' ורבנן אמרי תפילות מתמידים גמרו. וכאן מפורש דלריב"ל לא כנגד תמידים תיקנו, אלא חז"ל למדו משלש תפילות של האבות. וצריך לומר דלריב"ל מאבות למדו שצריך להתפלל ערב ובוקר וצהריים, אך משום כך לא היו קובעים אותם בחובה אם לא כנגד חובת הקרבנות.

תפילת ערבית רשות

ה[והנה נחלקו בגמרא (שם כו, ב) אמר רבי יהודה אמר שמואל תפילת ערבית רבן גמליאל אומר חובה ורבי יהושע אומר רשות, אמר אביי הלכה כדברי האומר חובה ורבא אמר הלכה כדברי האומר רשות. ופסק רבינו (פ"א מתפילה ה"ו) כרבא דאין תפילת ערבית חובה, [פ"י רבינו מנות, לפי שהיא כנגד איברי התמיד שהיו מתאכלים על המזבח כל הלילה. והוא דבר של רשות ע"כ. כי אם לא היו איברים להעלות אין חייבים לשחוט קרבן כדי להעלות אבריו כל הלילה. וכן מצאתי מפורש בשיטה לר"א אלשבילי ברכות כו, ב, ע"ש]. וסברא זו שייכת רק למ"ד כנגד תמידים תיקנום, אך לריב"ח דסבירא ליה שהאבות תיקנו שלש תפילות אין טעם לחלק בין תקנת אברהם ויצחק לבין תקנת יעקב.

ו[והנה בהלכות מלכים (שם) מנה רבינו את המצוות שנהגו קודם מתן תורה 'עד שבא משה ונשלמה תורה על ידו, משמע שגם מצוות אלו נשארו בכלל התורה אלא שמשה השלים עליהם עוד מצוות. וקשה מדוע מנה בכללן את תפילת ערבית והרי מה שתיקן יעקב לא נשתייר לדורות, וא"כ אי"ז בכלל התורה שלימדנו משה.

וראיתי להגר"י פערלא בספרו פרחי ציון על הכפתור ופרח (פ"א אות י') שכתב, דמנה רבינו את המצוות הנוהגות לדורות, ואף שמנין התפילות וזמנם אינם מדאורייתא וכמ"ש בריש פ"א מהלכות תפילה. מ"מ מנה רבינו שקיימו האבות כל אחד בזמנו, את מצות תפילה הנוהגת לדורות מדאורייתא. ולא בא למנות את תפילת 'ערבית' של יעקב אלא את עצם מצוות התפילה שקיים יעקב אבינו עכ"ד. אלא שיש להעיר על דבריו מלשון רבינו שכתב באברהם ז'הוא התפלל שחרית' וביצחק כתב 'והוסיף תפילה אחרת לפנות היום' וביעקב 'והתפלל ערבית' ואם כוונתו לעצם מצוות תפילה שהיא דאורייתא היה לו לכוללם באחת ולכתוב והתפללו אל ה'.

ויפגע במקום וילך שם כי בא השמש ויקוץ מאבני המקום וישם מראשותיו וישכב במקום ההוא (כ"ז, י"א)

מהי תקנת התפילות

א[בגמרא ברכות (כו, ב) מייתי ברייתא, אברהם תיקן תפילת שחרית וכו', יצחק תיקן תפילת מנחה וכו', יעקב תיקן תפילת ערבית שנאמר ויפגע במקום וילך שם ואין פגיעה אלא תפילה שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי ע"כ. וכתב מהרש"א בחידושי אגדות, דבוודאי דהאבות כולם היו מתפללים ערב ובוקר וצהריים, אלא שבכל אחד מצינו כתוב בתורה שהתפלל אחת מהתפילות ולכך נקראת על שמו. וכתב עוד בשם ספר יוחסין דאולי כל אחד היה זריז באחת מן כפי מידתו. אלא שקצת צ"ע לדבריהם הלשון 'תיקן, ושם לדברי ספר יוחסין הוא השיג תיקון התפילה הזאת בשלמותה וכ"ה בווה"ק (דף קלב, ב).

אכן מדברי תוספות נראה לא כך, כי הנה הקשו תוספות (שם, ד"ה יצחק) איך אנו אומרים שיצחק תיקן תפילת מנחה, והלא אמרו ביומא (כה, ב) דצלותיה דאברהם מכי משחרי כותלי, דהיינו מתחילת שבע שעות שהיא שעת המנחה. ותירצו דהתפלל אברהם מנחה רק אחר שתיקנה יצחק. ובתוספות הרא"ש תירץ עוד, דאברהם עצמו היה מתפלל אותה תמיד שהרי קיים אברהם אבינו כל התורה כולה ואפילו עירובי תבשילין, אך יצחק תיקנה ועשה קבע לכל בני ביתו [וכן נראית דעת רבינו חננאל ביומא שם שכתב דתפילה זו מסורה היתה לו מאברהם אביו ע"כ. ולדבריו מה תיקן בה יצחק, אלא ע"כ שעשאה קבע]. נמצא דלדעת תוספות כל אחד מהאבות חידש תפילה אחרת, ולתורא"ש ור"ח כל אחד תיקנה ולימדה לבני ביתו.

מי קבע את חובת התפילות

ב[ועיקר דבר זה במחלוקת תנאים עומד, רבי יוסי בר חנינא אמר תפילות אבות תיקנום [ומסיק בגמרא דמודה דכעת אסמכינהו רבנן כנגד הקרבנות ולכן הוסיפו לחדש גם תפילת מוסף, אלא שאם לא שייסדו האבות ג' תפילות אלו לא היו מתקנים רבנן כלל. עיי' הרש"א בח"א] ורבי יהושע בן לוי אמר תפילות כנגד תמידים תקנום. ופסק הרמב"ם כריב"ל, שכתב (פ"א מתפילה ה"ה) וכן תיקנו (עזרא ובית דינו כמבואר שם ה"ה. אבש"ר) שיהא מנין התפילות כמנין הקרבנות וכו'. וע"ש בכסף משנה שביאר מדוע הכריע כריב"ל.

ג[וקשה שהרי בהלכות מלכים (פ"ט ה"א) הביא רבינו דעת ריב"ח דהאבות תיקנו שחרית מנחה וערבית כיעו"ש. וצריך לומר דאין כאן סתירה כי עצם חידוש ותקנת התפילה היא מהאבות, אברהם תיקן תפילת שחרית יצחק מנחה ויעקב ערבית, אך הם לא קבעום בחובה עד שבאו עזרא ובית דינו וקבעום חובה כל אחת בזמנה. ומצאתי שכן הביא מוהר"ח כסאר זלה"ה (פ"א מתפילה ה"ה) מספר יפה עינים שכתב דבהלכות מלכים השמיענו רבינו סדר התפשטות מצוות ה' מה שהיו עושים לא בתורת חובה, עד שעמדו ישראל על הר סיני וקיבלו תרי"ג מצוות, וחכמים תיקנו חובה זו עלינו כנגד הקרבנות.

ובפרט יבוארו הדברים לפי מש"כ רבינו בפירוש המשנה (חולין פ"י משנה ו') ותן דעתך ליסוד הגדול הזה הכתוב במשנה הזו, והוא אמרו מסיני נאסר, והיינו כי ראוי שתדע שכל מה שאנו נמנעים ממנו או עושים אותו היום, אין אנו עושים זאת אלא במצות ה' על ידי משה, לא מחמת שה' צוה על כך לנביאים שקדמוהו, יעו"ש בארוכה. נמצא כי אף אם קבעוהו האבות עליה ועל בני ביתם, אין חיוב זה עומד אם לא נצטוונו על כך בתורה שוב. וכיון שלדעת רבינו (ריש פ"א מהלכות תפילה) מן התורה לא נצטוונו אלא להתפלל בכל יום שנאמר

מדרכי רבותינו - מוהר"ר סעדיה ב"ר אברהם אלנדאף זלה"ה

משעלה רבינו לירושלים קבע את מושבו בישיבת 'בית אלשיך', באחד מימי השלג הקשים כשנפש חיה כמעט לא נראתה לרחוב, היה רבינו בא במסירות נפש לבית המדרש ללמוד וללמד. עשרים שנה קודם פטירתו כבר כהו עיניו מלראות, ולא עוד אלא שנתרגשה עליו צרה גדולה בפטירת רעיתו, בימי השבעה דיברו ביניהם כמה מבני המשפחה, כי קעת שאין מי שיסעידנו, ישאר עימו בלילות בנו הצעיר שלמד באותה עת בישיבת 'תורה אור'. רבינו לא הגיב, אך מיד בכלות השבעה כשעלו לפקוד את הקבר, לא הסכים לשוב לביתו עד שיקחו תחילה את הבן ויחזירוהו לישיבה כי שם מקור חייו (בית אלנדאף).